

*Villmarksvann
i
Trillemarka-Rollagsfjell*

Naturvernforbundet i Buskerud

Notat 1/2010

av

Øystein Engen

Forord

I desember 2005 søkte Naturvernforbundet i Buskerud om aktivitetsmidler fra Norges Naturvernforbund. Søknaden ble innvilget i 2006 og deretter videreført frem til utgangen av 2009.

I søknaden vektla Naturvernforbundet i Buskerud skogvokteraktiviteter og å opparbeide en bildesamling av vassdragene i Trillemarka-Rollagsfjell innenfor avgrensningen på 205 km², samt vernearbeid knyttet til Hallingskarvet. Av hensyn til annet pågående arbeid med biologisk mangfold, avfall og prosjektleders arbeidskapasitet har prosjektet blitt forskjøvet noe i tid. Det ble lagt opp til omfattende befarung i felt, men med kortfattet rapportering. Kostnadene ved arbeidet er først og fremst utgifter til reiser, bompenger og kart.

Trollfurupynten vest for Øytjern i Trillemarka-Rollagsfjell. Foto: Øystein Engen

Innledning

Skogvokterdelen av prosjektet var på mange måter en ”spinn off” effekt av vassdragsdelen. Vann og tjern i Trillemarka-Rollagsfjell ble fotografert, samtidig som vi også kunne holde et øye med forskjellige typer tekniske inngrep, hogst og misbruk av kalkingsressurser. I mindre skala ble dette gjort også i Hallingskarvet. Hallingskarvet nasjonalpark på 450 km² ble opprettet 22. desember 2006. Vernearbeidet knyttet til både Trillemarka-Rollagsfjell og Hallingskarvet ble presentert for Landsmøtet til Norges Naturvernforbund i juni 2007.

Hovedfokus har vært Trillemarka-Rollagsfjell. Regjeringen bestemte seg for å verne 147 km² av Trillemarka-Rollagsfjell 8. januar 2008. Vernearealet fikk senere en mindre utvidelse til **147,7 km²**. Dermed er det ca 57 km² som ikke vil få et formelt vern gjennom naturvernloven. Vi velger likevel å presentere vann og tjern innenfor den største avgrensningen, som var verneforslaget til Naturvernforbundet siden høsten 2002.

Naturvernforbundet i Buskerud har tidligere utarbeidet 2 fagnotater knyttet til hhv. inngrep (2006) og kalkingspraksis (2005) i Trillemarka – Rollagsfjell. Disse rapportene ble oversendt til Fylkesmannen i Buskerud og Norges Naturvernforbund og er tilgjengelige på NIBs nettsider.

Det vesentligste ved dette notatet er vedlegget i form av en DVD med bilder fra samtlige vannforekomster. Det har vært nødvendig å avgrense antallet mot de minste tjernene/pyttene. Likevel er 213 vannforekomster fotografert, hovedsakelig over en periode på 5 år. Alle foto er tatt av Øystein Engen med mindre annet navn er oppgitt til slutt i filnavnet med initialer (for eksempel dk = Dag Kjærnet, hb= Harald Baardseth). Til sammen inneholder fotosamlingen **2500** filer inkl kart.

Store Øytjern (702 moh.) og vestre Tråenvatn (670 moh.) ligger innenfor grensene til naturreservatet på 147,7 km² i Trillemarka-Rollagsfjell (2008). Den Runde kollen (874 moh.) ligger midt i bildet. Norefjell skimtes i bakgrunnen.

Vurderinger og prioriteringer

Det har vært nødvendig å avgrense prosjektet både tematisk/geografisk, metodemessig og mht rapportering.

Det har ikke vært mulig innenfor prosjektets rammer å gjennomføre en vurdering av tilnærmet alle tjern og vann i Trillemarka-Rollagsfjell med en omfattende, enn si vitenskaplig, metodisk tilnærming. Elver og bekker har vært holdt utenfor vurderingen, idet en vurdering av disse vassdragsselementene hadde blitt svært omfattende. Småelver og bekkers kvalitet med fosser, loner og kløfter er imidlertid vel verdt å dokumentere og ikke mist oppsøke. På stor vannføring kan opplevelsen av frie og naturlige vassdrag være både mektig og spektakulær. Innenfor Trillemarka-Rollagsfjell er det 3 vernede vassdrag. Simoa (Eggedøla/Storelva) og Vergja som begge ble vernet i 1973 og Nedalselv som ble vernet i 2005.

Vurderingene er i dette notatet er basert på prosjektleders skjønn. Likevel er en rekke kriterier vurdert, i den grad disse har vært kjent. Dette gjelder for eksempel nærhet og omfang av tekniske inngrep og bebyggelse, grad av intakthet, både mht selve vassdraget og skogen/naturen rundt det enkelte vann. Dessverre er det lite tilgjengelig kunnskap knyttet til de enkelte vannforekomster. Det har derfor for de fleste vann ikke vært mulig å inkludere ferskvannsbiologiske kvaliteter i vurderingene. Visse unntak finnes i begrenset utstrekning. Til støtte for vurderingene er det også benyttet flyfoto, da disse gir god oversikt i forhold til hogstinngrep, veier, bygninger mv.

Alle vann og tjern er delt inn i 3 hovedgrupper etter subjektiv villmarkskvalitet. Det har slik sett vært en utfordring å avveie villmarkskvaliteten til forholdsvis store vann opp mot kvaliteten til mindre tjern. Store, gamle fløtingsdammer danner grunnlag for nedklassifisering fordi vannforekomsten i tidligere tider har vært kraftig manipulert. Nærhet til store kraftlinjer, samt hytter gir også grunnlag for nedklassifisering. Båtnaust vil danne en gråsoner. Mindre og gamle steindammer vil kunne gi en mer begrenset nedklassifisering. Gangsperrer for ørret medfører også nedklassifisering. Det samme gjelder dersom fiskearten ørekyt forekommer. For enkelthets skyld regnes ørret, røye og abbor for stedegen fisk, selv om uheldig utsetning av abbor har forekommet, for eksempel i Uksetjenn (917 moh) i Trillemarka. Ørekyt er dessverre transportert opp i Haslitjern og Skoddøltjern i Trillemarka. Ørekyt finnes dessuten i Nedalen. Det er naturligvis viktig at ørekyt (og andre fiskeslag) ikke spres til flere vann !

Kalkingsstatus er ikke vurdert i denne sammenheng. Naturvernforbundet i Buskerud har tidligere dokumentert at kalkingsmidler har vært misbrukt innenfor Trillemarka-Rollagsfjell. Fylkesmannen i Buskerud har derfor stoppet utflyving av kalkgrus. En del vann kalkes likevel direkte fra helikopter.

Spesielle biologiske forekomster, for eksempel fiskeørnreir og bekkegytende røye vil trekke opp i forhold til villmarkskvalitet. Det samme vil gjelde dersom tilgrensende skog har mange rødlistearter, er svært gammel og har mye dødved.

For øvrig er vannforekomstene nevnt i geografisk rekkefølge fra sør mot nord.

1 Vann og tjern med meget god villmarkskvalitet

2 Vann og tjern med god villmarkskvalitet

3 Vann og tjern med svak villmarkskvalitet

Tabell 1

Meget God Villmarkskvalitet

Det er ved rangeringen brukt flere /mer detaljerte kriterier. Vi har forenklet fremstillingen noe i dette notatet for å vise utvalgte hovedmomenter i vår vurdering. Generelt sett gir 3 stjerner høyest/beste verdi, mens 1 stjerne gir lavest verdi.

Listen under omfatter vannforekomster under skoggrensen.

Navn	Vernet natur		Intakt natur	Grad av inngrep			
	Vassdrag ¹	Natur Reservat ²		Skog/Myr /Vann	Veg/ T-veg	Hogst	Bygninger /Kraftlinje
Langevatn 738	**	T-R	***	***	***	***	***
Purketjern 755	**	T-R	***	***	***	***	***
Nedre Donhøl, 834	**	T-R	***k	***	***	***	***
Borketjern 789	**	T-R	***k	***	**/**	***	***
Bikkjetjern 810	**	T-R	***k	***	***	***	***
Øvre Donhøl 857	**	T-R	***k	***	***	***	***
Store Breiva 832	**	T-R	***k	***	***	***	***
Gamlevolltjern S 763	**	T-R	***k	***	***	***	***
Gamlevolltjern N 762	**	T-R	***k	***	**/**	***	***
Vesle Øytjern 705	**	T-R	**/**k	***	**/**	***	***
Svartetjern 467	**	T-R	***	**	**/**	***	***
Rognetjern sør 741	**	T-R	***	***	**/**	***	***
Dagfiske 747	***	T-R	**/**	***	**/**	***	***
Ristjern 677	**	T-R	***	***	***	***	***
Tjern 771 Øytjern vest	***	T-R	***	***	**/**	***	***
Bekartjern Nyset 710	**	T-R	**/**	***	**/**	***	***
Skinntjern 814	***	T-R	***k	***	***	***	***
Tjern 803 Borofjell	***	T-R	***	***	***	***	***
Damtjern 826 Slettefj.	***	T-R	***	***	***	***	***
Damtjønn 822 Slettefj.	***	T-R	***k	***	***	**/**	***
Damtjern nedre 807	***	T-R	***	***	**/**	***	**/**
Damtjønn 808 Slettefj.	***	T-R	***k	***	***	***	***
Damtjønn 820 Slettefj.	***	T-R	***	***	***	***	***
Rovetjern 785	***	T-R	***	***	***	**/**	***
Tjern 799 Krikkandtj.	**	T-R	***	***	***	***	***
Tjern799 Skjolbekk	**	T-R	***	***	***	***	***
Kvitvatn 907	***	T-R	***	***	***	***	***
Tjern 851 Vardefjell	***	T-R	***	***	**/**	***	***
Letjern 862	***	TM	***	***	**/**	***	***
Uksetjern 854 Vardefj.	***	TM	***	***	**/**	***	***
Trihinningen 826	***	TM	***	***	***	***	***
Tjern 873 Venlifjell	***	T-R	***	***	***	***	***
Lusholtjern 884	***	T-R	***	***	***	***	***
Tjern779 Hyttevollås	***	T-R 205	***	***	***	***	***
Tjern 778 Hyttevollås	***	T-R 205	***	***	***	***	***
Vesle Danmark 727	***	TM	**/**	***	*	***	***
Tjern 727 Tjyruhjell	***	TM	**/**	***	**/**	***	***
Putten 697n.f. Vindol	***	TM	**/**	***	*	***	**/**
Elgstjenn 842	***	TM	***	***	**/**	***	***
Tjern 899 Nybufj.s.v.	***	TM	**/**	***	*	***	***
Tjern 877 Nybufjell	***	TM	**/**	***	**/**	***	***
Tjern 868 i Flåvassdal	***	TM	**/**	***	*	***	***
Kroktjern 917 Vesle	***	T-R 205	***	***	***	***	***

Kroktjern 918	***	T-R 205	***	***	***	***	***
Sollitjern 923	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 929	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 925	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 922	***	TM	***	***	***	***	***
Nilstjern 856	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 919	***	TM	***	***	***	***	***
Sollivatn 917	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 923 nord	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 879	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 873	***	TM	***	***	***	***	***
Uletjern 926	***	T-R 205	***	***	***	***	***
Øvstevatn 867 Flåvass	***	TM	***	***	**/**	**/**	***
Stornattjern 918	***	T-R 205	***	***	***	*	***
Damtjern 830	***	T-R 205	***	***	***	**/**	**/**
Hestehovtjern 853	***	T-R 205	**/**	***	*	***	***

1) Del av vernet vassdrag gis 3 stjerner, evt 2 stjerner ved betydelig oppdemning etc. Øvrige vassdrag gis 1 til 2 stjerner.

2) T -R = Trillemarka-Rollagsfjell (147 km²/2008), TM = Trillemarka naturreservat (43 km²/ 2002), HÅ= Heimseteråsen naturreservat (2,5 km²/2002).

Som en ser av oversikten, dersom en sammenholder dette med kart over området, er alle vann med *Meget God Villmarks-kvalitet* små og i høyden middels store vann i vår lokale skala for Trillemarka-Rollagsfjell. Eneste unntak er Vindolvatn som under tvil er plassert i denne gruppe. Tvilen er knyttet til det faktum at det er oppført 5 bygninger ved vannet og at det tidligere har vært en stor fløtningsdam i utfallsoset. Vernevedtaket i Trillemarka-saken 13. desember 2002 og 5. desember 2008 har forhåpentligvis satt en effektiv stopper for bygging og andre aktiviteter som kan redusere verneverdien. Likevel kan spredning av fremmede arter, langtransporterte forurensninger, motorferdsel og friluftaktiviteter på ugunstig tidspunkt bidra til å svekke verneverdiene. Når verneområdet nå er utvidet til 148 km² inkludert Trillemarka naturreservat på 43 km² og Heimseteråsen på 2,5 km² er det åpenbart at verneverdiene sikres på en vesentlig mer permanent måte gjennom naturvernlovens bestemmelser, enn om plan- og bygningsloven skulle vært benyttet (av skiftende lokalpolitiske konstellasjoner). Like fullt er det viktig at forvaltningsplanen for Trillemarka-Rollagsfjell blir faglig forankret, godt planlagt og gjennomført med stor innsikt og kyndighet. Forvalter Hege Jaren og forvaltningsstyret har derfor en stor utfordring i å vokte og bevare verneverdiene i Trillemarka-Rollagsfjell.

Listen over vann og tjern med *Meget God Villmarks-kvalitet* burde selvsagt vært lenger. Ikke minst har den enkelte kommune styrt utviklingen langs vann og vassdrag gjennom bruk av plan- og bygningsloven og ikke minst skogloven med underliggende forskrifter. I 1994 ble det nødvendig å iverksette rikspolitiske retningslinjer (RPR) for vernede vassdrag. Kommunene gjorde ikke jobben sin i å ta vare på vassdragene og statsmaktene måtte derfor forsøke å tøyte kommunene gjennom retningslinjer (RPR). For eksempel har Rollag kommune gitt dispensasjon for oppføring av en hytte nesten i vannkanten ved Svartetjønn. Ved Myklevann ble det bygd ny veg til ei hytte i 2006. Men ble plan- og bygningsloven fulgt og hvorfor er det ikke mulig for kommunen å fremskaffe en kopi av byggetillatelsen for vegen ? Og ville fylkesmannen i Buskerud og DN akseptert at vegen ble bygget innenfor verneforslaget ?

Etter den nye Lov om planlegging og byggesaksbehandling skal kommunene ta hensyn til alle vassdrag innenfor en sone på inntil 100 meter jf § 1-8. Vi frykter imidlertid at kommunene på nytt har fått for stort spillerom på naturens bekostning ved denne formuleringen.

Tabell 1B

Meget God Villmarkskvalitet

Det er ved rangeringen brukt flere /mer detaljerte kriterier. Vi har forenklet fremstillingen noe i dette notatet for å vise utvalgte hovedmomenter i vår vurdering. Generelt sett gir 3 stjerner høyest/beste verdi, mens 1 stjerne gir lavest verdi.

Listen under omfatter vannforekomster over skoggrensen, men under tregrensen. Def. Skog: Mer enn 6 trær som er eller kan bli mer enn 5 meter høye (jf markslagsinstruksen for økonomisk kartverk).

Navn	Vernet natur		Intakt natur	Grad av inngrep			
	Vassdrag ¹	Natur Reservat ²		Skog/Myr /Vann	Veg/ T-veg	Hogst	Bygninger /kraftlinje
Breiva østre 835	**	T-R	***k	***	***	***	***
Vardetjern 804	**	T-R	***k	***	***	***	***
Skatjern 973	***	T-R	***	***	***	***	**/**
Damtjern 968 Trillefj.	***	T-R 205	***	***	***	***	**/**
Øvre Høvretjern 926	***	T-R	***	***	***	***	***
Damtjern 957 Trillefj.	***	T-R 205	***	***	***	***	**/**
Venlitjern 940	***	T-R 205	***	***	***	***	***
Uksetjern 917 Venlifj	***	T-R 205	**/**	***	***	***	***
Angerstjern ³ 981	***	T-R	***	***	***	***	***
Sollitjern 943 Nybufj.	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 939 Nybufj.	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 954 Nybufj.	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 953 Nybufj.	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 958 Nybufj.	***	TM	***	***	***	***	***
Sollitjern 965 Nybufj.	***	TM	***	***	***	***	***
Fjellvatn 967 Blåsbort	***	TM	***	***	***	**	***
Skriutjern 971	***	TM	***	***	***	**/**	***
Øgnesprangtjern 973	***	T-R 205	***	***	***	***	***
Snipnattjern 936	***	T-R 205	***	***	***	**	***
Tjern 909 Snipnatten	***	T-R 205	***	***	***	***	***

1) Del av vernet vassdrag gis 3 stjerner, evt 2 stjerner ved betydelig oppdemning etc. Øvrige vassdrag gis 1 til 2 stjerner.

2) T-R = Trillemarka-Rollagsfjell (147 km²/2008), TM = Trillemarka naturreservat (43 km²/ 2002), HÅ= Heimseteråsen naturreservat (2,5 km²/2002).

3) Angerstjenn (981 moh) er feilavmerket på turkart som Høvretjenn.

Det ligger i sakens natur at vann og tjern høyt i nedbørsfeltene ofte ikke er belastet med inngrep i samme omfang som vann i lavere høydesoner. Over skoggrensen har fløting og skogsveibygging vært uaktuelt. Vannmengdene har vært små og kraftutbygging har heller ikke vært i fokus. I hvert fall ikke før i de siste 10 år. Men selv i vassdrag vernet mot kraftutbygging blir det gitt utbyggingstillatelser, for eksempel Trilla/Grønhovdsfoss og Verja/Bratterudfoss. Heldigvis er også både antall setre og hytter høyt til fjells begrenset. Av disse grunner vil vassdragene over skoggrensen ofte være intakte (men små). Likevel truer farer: Sur nedbør og annen langtransportert forurensning rammer små nedbørsfelt med lite jordsmonn. Det er skuffende å oppdage at storsamfunnets kostnader og innsats ved å fly inn kalkgrus til bekker i Trillemarka-Rollagsfjell misbrukes av grunneiere og rettighetshavere ved at kalken ikke benyttes og at søppel legges igjen i terrenget. Både notat og fotodokumentasjon foreligger.

Tabell 2

God villmarkskvalitet

Det er ved rangeringen brukt flere /mer detaljerte kriterier. Vi har forenklet fremstillingen noe i dette notatet for å vise utvalgte hovedmomenter i vår vurdering. Generelt sett gir 3 stjerner høyest/beste verdi, mens 1 stjerne gir lavest verdi.

Listen under omfatter vannforekomster under skoggrensen.

Navn	Vernet natur		Intakt natur	Grad av inngrep			
	Vassdrag ¹	Natur Reservat ²		Veg/T-veg	Hogst	Bygninger /kraftlinje	Ny dam /fløtingsdam
Tjønnetertjern 729	**	T-R	***k	**	**	***	***
Svartetjern 734	**	T-R	***k	**	**	**	***
Bufjelltjern 735	**	T-R	**k	**	**	**	**
Holmetjern 796	**	T-R	***k	***	**/**	**	***
Langevatn 792	**	T-R	***k	***	**/**	**	***
Langevatn 790	**	T-R	***	***	**/**	**/**	***
Geitskalltjern 772	**	T-R	***k	***	***	**	**/**
Geitskalltjern 754	**	T-R	**/**k	***	**/**	***	***
Grasbakkjern 415	**	T-R	**	***	**	***	***
Haslontjern 421	**	T-R	**	***	**	***	***
Grønlietjern 717	**	T-R	**/**k	***	**/**	***	***
Rollagstjern 637 Vesle	**	T-R	**/**	**	**/**	***	***
Rollagstjern 645	**	T-R	**	**	**	**	**
Litjern 403	**	T-R	**	**	**	**	***
Trytetjern 415	**	T-R	***	***	***	*	***
Vomtjern 668	**	T-R	***	***	***	**	***
Oddetjern 667 sør	**	T-R	**/**	***	**	***	***
Oddetjern 668 nord	**	T-R	**/**	***	**	***	***
Store Øytjern 702	**	T-R	***k	***	***	**	***
Tråenvatn 670 vestre	**	T-R	***k	**/**	**/**	***	***
Mauretjern 655	**	T-R	**/**	***	**	***	***
Knivetjern 736	**	T-R	**	**/**	**	**/**	***
Seksetjern 706	**	T-R	**/**	***	**	**	***
Øysetertjern 760	**	T-R	**/**	***	**	***	***
Torbjørnstjern 680	**	T-R 205	**/**	***	**	**	***
Myklevatn 672	**	T-R 205	**/**	**	**	**	**
Rognetjern nord 754	**	T-R	***	***	***	**	***
Skålavatn 754	***	T-R	**/**k	***	**	**	***
Lislevatn 647	**	T-R	**	***	**	***	**
Tjern 661 n.v. Lååsetvn	**	T-R	**	**	**	***	***
Ambjørgtjern 663	**	T-R	**	**	**	***	***
Store Lonevatn 746	***	T-R	**/**	***	**	***	***
Vesle Lonevatn 745	***	T-R	**/**	***	**	***	***
Stortjern 754	***	T-R	**/**	***	**	**	***
Gaulsvatn 753	***	T-R	**k	***	**	**/**	**
Tjønndalstjern 672	**	T-R	**	**	**	***	***
Putten 748vTuftnevatn	***	T-R	**k	***	**	*	***
Tuftnevatn 750	***	T-R	**k	**	**	*	**
Langetjern 479 Skj.myr	***	T-R 205	**	**	**	***	***
Tjønndalstjern 663	**	T-R	**	**	**	***	**/**
Nysetjern 765	***	T-R	***	***	**	**	***
Store Damtjern 821 ³	***	T-R	***k	***	***	**/**	**/**
Svartetjennrn543 Borofj	***	T-R	***	***	**	***	***

Tjern 549 Borofjell	***	T-R	***	***	**	***	***
Tjern741 Dyrenatten	***	T-R	**	***	*/**	***	***
Tjern783 Mesethøgda	**	T-R	***	***	**/**	***	***
Grøsettjern 797	***	T-R	***	***	**/**	***	***
Grøsettjern 806	***	T-R	***	***	***	***	***
Langevatn 722	***	T-R	**	***	*/**	***	***
Lomtjern 690	***	T-R	**/**	***	**	*	***
Tjern 777 Vardefjellsr.	***	T-R	**	***	**	**/**	***
Tjern 802 Vardefjell	***	T-R	**	***	**	***	***
Tjern 782 n.f. Damtj.	**	T-R	**	***	*/**	***	***
Tjern 799 Skjolbk.	**	T-R	***	***	**/**	*	***
Skjolebekkløken 778	**	T-R	**/**	***	**	***	***
Skjolebekktjern 790	**	T-R	**	***	**	*	**
Tjern794 Vardefjell	***	T-R	**/**	***	**/**	***	***
Blåttjern 833	***	T-R	***	***	**/**	***	***
Tjern 827 n.f. Trihinn.	***	TM	**	***	**	***	***
Tjern 831 Venlifj	***	TM	**/**	***	**	***	***
Tjern 824 Venlifj.	***	TM	**/**	***	**	***	***
Vesle Lislelitjern 856	***	TM	**/**	***	**	***	***
Lislelivatn 832	***	TM	**/**	***	**	***	***
Gammelsetertjern 738	***	T-R	**/**	***	**	*	**
Sinern 701	***	T-R	**	**	*/**	*	**
Danmark 726	***	TM	***	***	**	*	**
Buvatn 713	***	TM	***	**/**	**	**/**	**
Ånnetjern 772	***	T-R	**	***	*/**	***	**
Elgstjern 721	***	TM	**/**	***	**	***	***
Vindolvatn 672	***	TM	**/**	***	**/**	*	**
Storvatn 706	***	TM	**/**	**/**	**	*	***
Svartetjern 524 Trillem.	***	TM	**	***	**	**/**	***
Tjern 718 v Storvatn	***	TM	**	***	**	***	***
Småttjern 797	***	TM	**	**	**	***	***
Tjern 880 Kortefjell	***	TM	**	***	**	***	***
Tjern 881 Kortefjell	***	TM	**	***	*/**	***	***
Putten 790 Skårseter	***	TM	**	***	**/**	***	**
Åsanlanglitjern 873	***	T-R 205	***	***	**/**	*	***
Åsanlanglitjern 871	***	T-R 205	***	***	**/**	***	***
Svartevatn 840Kortefjell	***	TM	**/**	**	**	*	***
Tjern 841 Vestmannask.	***	TM	**/**	**/**	**	***	***
Ytrevatn 830 Flåvassdal	***	TM	**	***	**	*	***
Tjern 863 Frøvollseter	***	T-R 205	**/**	***	**	***	***
Høvretjern 924	***	T-R 205	***	***	***	*	**/**
Tjern 868 Flåvassdalen	***	TM	**	***	*/**	***	***
Miljomvatn 855 Flåvass	***	TM	**/**	***	**	*	***
Delestjern 934	***	T-R 205	***	***	**	***	***
Helletjern 928	***	T-R 205	***	***	***	***	**
Stornattjern 918	***	T-R 205	***	***	**	*	**/**
Trytetjern 933	***	T-R 205	**/**	***	***	*	***
Nevretjern 848	***	T-R 205	**/**	***	**	***	***
Gurottjern 852	***	T-R 205	**/**	***	**	**/**	***
Hestehovttjern 848	***	T-R 205	**/**	***	**	*	**/**

1) Del av vernet vassdrag gis 3 stjerner, evt 2 stjerner ved betydelig oppdemning etc. Øvrige vassdrag gis 1 til 2 stjerner.

2) T -R = Trillemarka-Rollagsfjell ; 147 km²/2008 resp. 205km²/2002, TM = Trillemarka naturreservat (43 km² / 2002), HÅ= Heimseteråsen naturreservat (2,5 km²/2002).

3) Store Damtjønn er angitt med 818 moh på turkart Sigdal og Rollag.

De store kraftlinjene mellom hhv. Vergjedal / Eggedal og Vergjedal/Strandemyrane påvirker naturligvis vår klassifisering av en rekke vann hvor linjene enten krysser selve vannet eller er fremført i nærheten. Det er naturligvis et skjønnsspørsmål hvor langt unna en skal regne med at linjer/master vil virke negativt inn på villmarksopplevelsen. Uansett har fremføring av både kraftlinjer og veger/traktorveger stor betydning for avgrensningen av inngrepsfrie soner i Trillemarka-Rollagsfjell.

Det er på det rene at disse inngrepsfrie sonene stadig krymper jf INON-kartet for 2008. Styret for Sigdal kommuneskoger (i brev 2.2.09) ønsket oppsiktsvekkende nok å bygge veg til Madonnastatuen på Søtelifjellet / Bjønnskortnatten. Dette ble heldigvis ikke realisert. Da Direktoratet for naturforvaltning publiserte de nye kartene over inngrepsfrie soner (INON) på slutten av året 2009 ble det klart at kommunene underrapporterer tap av INON-områder til statens fagmyndigheter.

Tross visse inngrep som for eksempel enkelthytter, setre og små fløtevannsdammer har mange vann fortsatt en viss villmarks kvalitet i behold. Dette er naturligvis subjektivt. For eierne av setra eller hytta som ligger idyllisk til ved vannkanten kan villmarksfølelsen være stor og ekte. Like sikkert er det at de samme bygningene eller for den saks skyld hogstingrep vil virke ødeleggende på villmarksfølelsen for andre. Når grunneiere og andre feller levende og døde trær i områder hvor nettopp en lang rekke sjeldne og truede arter er funnet, er det åpenbart at det svekker villmarks kvaliteten, villmarksfølelsen og inntrykket av urørthet. Hogstingrepene svekker også livsmiljøene som vernevedtakene forutsetter skal tas vare på.

De samme resonnementer kan føres mht motorferdsel. De fleste vil nok mene at barmarkskjøring med terrengmotorsykler (ATV) ikke er en akseptabel praksis pga terrengslitasjen. Likevel ser vi som er mye ute i terrenget at det stadig kjøres på barmark, for ikke å snakke om på snødekt mark. Det er nå ansatt politi med biologkompetanse for å ivareta vernehensyn og oppsynsoppgaver i Trillemarka-Rollagsfjell. Dette ser ut til å virke preventivt.

Tabell 2B

God villmarks kvalitet

Det er ved rangeringen brukt flere /mer detaljerte kriterier. Vi har forenklet fremstillingen noe i dette notatet for å vise utvalgte hovedmomenter i vår vurdering. Generelt sett gir 3 stjerner høyest/beste verdi, mens 1 stjerne gir lavest verdi.

Listen under omfatter vannforekomster over skoggrensen, men under tregrensen.

Navn	Vernet natur		Intakt natur	Grad av inngrep			
	Vassdrag ¹	Natur Reservat ²		Skog/Myr /Vann	Veg/ T-veg	Hogst	Bygninger /kraftlinje
Skatjern 973	***	T-R	**/**	***	***	***	**/**
Øvre Høvretjern 926	***	T-R	***	***	***	**	**/**
Asketjern 935	***	T-R 205	**/**	***	***	**	**

1) Del av vernet vassdrag gis 3 stjerner, evt 2 stjerner ved betydelig oppdemning etc. Øvrige vassdrag gis 1 til 2 stjerner.

2) T -R = Trillemarka-Rollagsfjell (147 km²/2008), TM = Trillemarka naturreservat (43 km²/ 2002), HÅ= Heimseteråsen naturreservat (2,5 km²/2002).

Tabell 3

Svak villmarkskvalitet

Det er ved rangeringen brukt flere /mer detaljerte kriterier. Vi har forenklet fremstillingen noe i dette notatet for å vise utvalgte hovedmomenter i vår vurdering. Generelt sett gir 3 stjerner høyest/beste verdi, mens 1 stjerne gir lavest verdi.

Listen under omfatter vannforekomster under skoggrensen.

Navn	Vernet natur		Intakt natur	Grad av inngrep			
	Vassdrag ¹	Natur Reservat ²		Skog/myr /biologi	Veg/ T-veg	Hogst	Bygninger /kraftlinje
Narvestjern 728	**	T-R 205	**	*/**	*	**	***
Moslon (Moslundtj) 429	*	H-Å	*	*	*	***	***
Østre Tråenvatn 665	**	T-R	**k	*	**	*	***
Skoddøltjern 559	**	T-R	*	*	*	**	**
Låkåsetvatn 656	**	T-R 205	***	*	*	**	**
Rolitjern 765	**	T-R	**	**	**	*	***
Svartetjern672 Gamalset	**	T-R	*/**	**	*	***	***
Tjerdalstjern 657	***	T-R	*/**	**	*/**	*	***
Tjerdalstjern 663	***	T-R	**	**	**	***	***
Tjerdalstjern 672	***	T-R	**	*/**	*/**	***	***
Gørkimetjern 555	***	T-R 205	*/**	**	*/**	**	***
Nedre Bekartjern 729	**	T-R	*/**	**	*	***	***
Øvre Bekartjern 738	**	T-R	*	**	*	***	***
Tjern 758 Dyrenatten	***	T-R	*	**	*	***	***
Damtjern 759 Vest	**	T-R	*	*/**	*	**	**
Tjern 739 v/Langev.	***	T-R	*	**	*	**	***
Tjern 728 v/Langev.	***	T-R	*	**	*	*	***
Grasbekktjern 791	***	T-R	**	***	*	*	***
Grasbekktjern 797	***	T-R	**	***	*	*	**
Tverrhøggvatn 768	***	T-R 205	**k	*	**	**	**
Rompetjern 809	***	T-R 205	**	*	**	*	***
Tjern 823 v Rompetjern	***	T-R 205	**	**	**	**	***
Sauetjern 766	***	T-R 205	**	*	*	**	***
Trytetjern 750	***	T-R 205	**	**	*	**	**
Tjern 740 Hyttevollås	***	T-R 205	**	**	*	***	***
Sinertjernet 699	***	T-R 205	*/**	*/**	*/**	**	***
Haslitjern 525	***	TM	*/**	*	*/**	*/**	*
Småtjerna 794	***	TM	*/**	*	*/**	**	***
Skoddøltjern 559	***	TM	*	*	*	**	*
Grunntjern 628	***	TM	*/**	**	**	**/**	*
Svansvatn 736	***	TM	***	**	*/**	*	**
Småtjerna 794 nedre	***	TM	**	*	*	**	**
Bjønnetjern 688	***	T-R	**/**	***	**	**	***
Lauvåstjern 704	***	TM	**	**	**	**/**	*
Hestehovtjern 850	***	T-R 205	*	*	*	*	***
Hestehovtjern 876	***	T-R 205	**	*	*	*	***
Hestehovtjern 869	***	T-R 205	**	*	*	*	**/**

1) Del av vernet vassdrag gis 3 stjerner. Reguleringspåvirket vassdrag gis 1 stjerne. Øvrige vassdrag gis 2 stjerner.

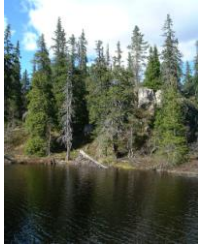

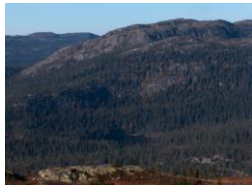

2) T -R = Trillemarka-Rollagsfjell (147 km²/2008), TM = Trillemarka naturreservat (43 km²/ 2002), HÅ= Heimseteråsen naturreservat (2,5 km²/2002).

Utvalgte vann

Vi har valgt å presentere et lite utvalg av vann og tjern vi mener på en god måte representerer de ulike grupper i dette notatet. Utvalget er subjektivt og henspeiler opplevelsen av villmark. Det kan derfor være ulike oppfattninger av graden av villmarks-kvalitet, uten at vi vil hevde og besitte fasit i denne sammenheng.

Meget God Villmarks-kvalitet

Vannforekomster under skoggrensen.

<p>Langevatn, 738 moh. Naturskogområde i kupert terreng. Småtopper i nærheten opp til 827 moh. Lett tilgjengelig helt sør i Trillemarka-Rollagsfjell. Sti på sørøstsiden av vannet. Vannet kalkes og det er mulig å kjøpe fiskekort. Fiskeart: Ørret.</p>	
<p>Gamlevolltjerna, 763 moh. Naturskogsmiljø med store biologiske kvaliteter og mange rødlistearter. Vannet kalkes og det er mulig å kjøpe fiskekort. Begge tjerna (763 og 762 moh) ligger høyt og sentralt i Rollagsfjellet. Fiskeart: Ørret. Dessverre ble det hogd ved det nordre tjernet i 2007 og det er hogd snøskutertrace i nærheten.</p>	
<p>Skålavatn, 745 moh Forholdsvis stort vann med en rekke småholmer omkranset av fjellskog og bergkoller. Sentral beliggenhet på kommunegrensen mellom Sigdal og Rollag. Skog kartfestet av fylkesmannen 2005 som regionalt verneverdig. Fiskeart: Ørret. Abbor = ?.</p>	
<p>Putten i Trillemarka, 697 moh. Inngår i vernet vassdrag (Simoa, 1973) Rik skog med rødlistearter i nærheten. Sølandsfjell rager bratt opp til 1020 moh i nordvest. Vannet ligger sentralt i Trillemarka naturreservat (2002). Det er mulig å kjøpe fiskekort. Fiskeart: Ørret.</p>	
<p>Sollivatn, 917 moh. Inngår i vernet vassdrag (Verja, 1973). Høytliggende fjellvann i skoggrensen på vestsiden av Øgnesprangfjellet. Mange småvann i nærheten. Småkupert landskap med god utsikt. Ligger nordvest i Trillemarka-Rollagsfjell (147 km²). Sollivatn til venstre i bildet. Fiskeart: Ørret.</p>	
<p>Øvstevatn i Flåvassdalen, 867 moh. Naturskog med utpregede naturvedier og nærhet til kjærneområde av nasjonal verdi. Ligger lunt til på sørsiden av Øgnesprangfjellet (1003 moh). Lang strandlinje. Båtนาust og fiskebu ved vannet. Fiskeart: Ørret.</p>	

Meget God Villmarkskvalitet

Utvalget omfatter vannforekomster over skoggrensen, men under tregrensen.

<p>Vardetjern, 804 moh. Mindre fjellvann på Langseterfjellet med god utsikt mot øst retning mot Gudbrandseterfjell/ Heimseteråsen naturreservat. Fiskearter: Abbor og ørret.</p>	
<p>Damtjern 968 moh. på Trillefjell Det øverste av flere småvann på Trillefjellet, så vidt innenfor Trillemarka-Rollagsfjell naturreservat. Åpent og forholdsvis værhardt fjellterreng. Trillefjell 1010 moh med god utsikt ligger i nærheten. Fiskeart: Ukjent.</p>	
<p>Venlitjern, 940 moh Ligger på Søtelifjell øst for Madonnastatuen på Bjønneskornatten. Brattskrenter med bjørkekratt på vestsiden, mer åpent mot øst / Sølandsfjell. Vannet ligger innenfor foreslått verneområde på 205 km², men utenfor regjeringens kompromissareal på 147 km². Fiskeart: Ørret.</p>	
<p>Angerstjern, 981 moh. Inngår som del av vernet vassdrag (Simoa, 1973). Høytliggende lite fjellvann på Søtelifjell. Høyest beliggende registrerte vann i denne oversikten. Vannet ligger i gryteformasjon i et bratt og storslått terreng. Fjelltoppene i nord går opp mot 1070 moh. Vannet ligger innenfor foreslått verneområde på 205 km², men utenfor regjeringens kompromissareal på 147 km². Fiskeart: Ørret.</p>	
<p>Øgnesprangtjern, 973 moh. Inngår som del av vernet vassdrag (Verja, 1973). Høytliggende lite fjellvann, akkurat på utsiden av grensen for Trillemarka naturreservat (2002). Inngår heller ikke i vernearealet på 147 km². Panoramautsikt over Flåvassdalen i sør. Nutene i vest og nord (Øgnesprangfjellet) når opp til 1004 moh. Fiskeart: Ukjent.</p>	

God villmarkskvalitet

Utvalget omfatter vannforekomster under skoggrensen. Vi vil trekke frem enkelte av de litt større vannene i denne gruppen. Også enkelte større vann har en god villmarkskvalitet. Store vann har dessuten ofte en del kvaliteter som små vann ikke har, både mht opplevelse og biologi.

<p>Vindolvatn, 672 moh. Stort vann i hjertet av Trillemarka naturreservat (2002) med relativt lang strandlinje, dvs vik og odder. God avstand til tekniske inngrep av nyere dato. Gammelt fløttingsmagasin. Det er 5 hytter/buer rundt vannet. Vannet med terrenget rundt gir en sterk og klar villmarksfølelse som er et naturreservat verdig. God utsikt til fjellene rundt Trilledalføret.</p>	
<p>Danmark, 726 moh. Et mellomstort vann innenfor Trillemarka-Rollagsfjell. God avstand til nyere tekniske inngrep. Tidligere fløttingsmagasin. Ingen hytter, kun et båtnaust ved vannet. Sentral beliggenhet i naturreservatet (2002). Klar villmarkskvalitet.</p>	
<p>Rollagstjern 645 moh. Forholdsvis stort vann i Trillemarka-Rollagsfjell med småholmer og skjær. Men kort avstand til grusveg i øst. Gammel tømmerkoie i sør. Tidligere fløttingsmagasin.</p>	
<p>Myklevatn, 672 moh. Stort vann innenfor verneforslaget på 205 km², men dessverre utenfor regjeringens avgrensning for 147 km². Det har gjennom flere år vært bygd og utbedret veger/bygninger på vestsiden av vannet. Biologiske verdier vil gjennom dette kunne forspilles. Vi frykter utbyggingspress for hytter i dette området.</p>	
<p>Store Øytjern, 702 moh. Et mellomstort vann innenfor Trillemarka-Rollagsfjell. God avstand til nyere tekniske inngrep. Ingen hytter, men ei seter ved vestsiden av vannet. Grei tilgjengelighet på sti fra Tråenvatna i øst. Klar villmarkskvalitet.</p>	

Legger vi fylkesmannens kart fra juli 2005 til grunn er det en rekke vann som grenser inntil eller omfattes av kjerneområder i skog verdivektet i skala 1 til 4 (lokalt, regionalt, nasjonalt og nasjonalt svært viktige skogarealer).

Kjerneområdeverdi	Lokal (1)	Regional (2)	Nasjonalt (3)	Nasjonalt og svært viktig (4)
Vann / tjern				
Svartetjern 734moh			***	
Borketjern			***	
Holmetjern			***	
Langevatn 792moh			***	
Bikkjetjern		**		
Gamlevolltjern S			***	
Gamlevolltjern N			***	
Litjern		**		
Tråenvatn, nedre			***	
Lille Øytjern			***	
Tråenvatn, øvre			***	
Svartetjern 476moh			***	
Sekstjern		**		
Rognetjern, nedre		**		
Rognetjern, øvre		**		
Øysetertjern		**		
Tjern 771moh		**		
Dagfiske				
Ristjern			***	
Lonun, øvre		**		
Lonun, nedre		**		
Skålavatn		**		
Nysettjern			***	
Tjern 783moh				*****
Langevatn 722moh				*****
Rovetjern				*****
Tjern 777moh				*****
Tjern 804moh				*****
Tjern 794moh				*****
Trihinningen			***	
Tjern 831moh			***	
Tjern 834moh			***	
Vindolvatn		**		
Svarttjern 524moh			***	
Skoddøltjern		**		
Elgstjern 842moh		**		
Tjern 877moh			***	
Tjern 868moh			***	
Miljomvatn			***	
Øvstevatn			***	

Helletjern		**		
Trytetjern 933moh		**		
Sum, antall	0	15	20	6

Alle vann som ble kalket i 2009 med offentlige midler og inngår i fylkesmannens oversikter (mottatt 30. mars 2010) er markert i tabellteksten med blå "k" i kolonnen for "intakt natur". Sammenligner en med fylkesmannen kart fra 2005 hvor det er innlagt symboler for kalkede vann den gang med oversikten for 2009 er det tydelig at det nå er kalket færre vann i midtre og nordlige områder av naturreservatet og vurderingsområdet (205 km²).

Vi vil også nevne rapport nr 2 om biologisk "recovery" fra Fylkesmannen i 2002 som blant annet omhandler zooplankton i enkelte vann innenfor verneforslaget. Disse lokalitetene er Gaulsvatn, Nordre (øvre) Geitskalltjern, Søndre (nedre) Geitskalltjern og Midtre Flåvatn (Nilstjern ?).

Vi har dessverre ikke en komplett oversikt over fiskeartsfordelingen innen vurderingsområdet. Det finnes en slik oversikt for en mindre del av vurderingsområdet dvs innenfor nedbørsfeltet til Grønhovdsvassdraget (41 km²) i rapport fra kommunen (Varig vernede vassdrag i Sigdal kommune: Verneverdier langs Grønhovdsvassdraget, 1998. Delrapport VVV nr 1).

Det er klart forekomst av ørkyte i Haslivatn og Skoddølvatn representerer en betydelig spredningsfare for dette vassdraget og for innføring av en uønsket fremmed art i øvrige deler av naturreservatet. Det finnes også eksempler på uheldig spredning av abbor. Konklusjonen er krystallklar – det må ikke settes ut fremmede arter eller flyttes arter i Trillemarka-Rollagsfjell.

Avslutningsvis vil vi også peke på at villmarksfølelsen ved ferdsel langs vassdragene er knyttet til intakt natur, et minimum av spor etter folk og til et rikt plante- og dyreliv. Det er derfor vesentlig at andefugl og fiskeørn ikke forstyrres i hekkesesongen, at tørrgadd og furustokker ikke brennes i kaffebål og at sportsfiskere og andre rydder opp etter seg og at bekker og vann ikke demmes opp.

Prestfoss, 2. april

Øystein Engen, styremedlem NIB.